

DEDE KORKUT KİTABI'NIN MUKADDİME BÖLÜMÜNDEKİ DEĞERLER İLE GÜNÜMÜZDEKİ MEB DEĞERLER EĞİTİMİ KİTABINDAKİ DEĞERLERİN KARŞILAŞTIRILMASI VE DEDE KORKUT'UN KİŞİLİĞİ

Şengül BÜYÜKBOYACI

Dr. Öğretim Üyesi, Süleyman Demirel Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilimler eğitimi Bölümü, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği ABD, Orcid: 0000-0002-1683-294X, Mail: sengulbuyukboyaci@sdu.edu.tr

Betül DEMİR ZEYNEL

Yenişehirli ÇPAL, ORCID NO: 0000-0002-6529-9491, E-posta: betuldemir81111@hotmail.com

Büyükboyacı, Şengül ve Betül Demir Zeynel. "Dede Korkut Kitabı'nın Mukaddime Bölümündeki Değerler ile Günümüzdeki MEB Değerler Eğitimi Kitabındaki Değerlerin Karşılaştırılması ve Dede Korkut'un Kişiliği". ulakbilge, 92 (2024/2): s. 112-125. doi: 10.7816/ulakbilge-12-92-04

ÖZ

Bu çalışmada, Dede Korkut Kitabı'nın Mukaddime bölümündeki değerlerin belirlenmesi ve bu değerlerin günümüzdeki karşılıklarının incelenmesi yapılmıştır. Günümüzdeki değerler, "MEB Değerler Eğitimi Öğretim Programlarında Yer Alan Kök Değerler Temalı Etkinlik Kitabı" içeriğinde yer alan sevgi, yardımseverlik, öz denetim, adalet, sabır, saygı, sorumluluk, dostluk, vatanseverlik ve dürüstlük gibi değerler üzerinden değerlendirilmiştir. Dede Korkut Hikâyeleri Mukaddime bölümünde bu değerlerin varlığı veya yokluğu belirlenmiş ve başka hangi değerlerin öne çıktığı tespit edilmiştir. Özellikle, Mukaddime bölümündeki Dede Korkut'un kişiliğinde saptanan bilgelik, liderlik, ön görüş ve otorite gibi değerlerin MEB'in kök değerler listesinde yer almadığı ancak başka kök değerler içinde örtük ileti olarak bulunduğu belirlenmiştir. Ayrıca, Mukaddime bölümünde aile birliğine, devlete ve misafirlığe verilen önem net bir şekilde tespit edilmiştir. Misafirlik değeri, MEB değerleri arasında kök değer olarak yer almamakta, ancak saygı ve yardımseverlik gibi değerler içinde örtük ileti olarak bulunmaktadır. Makalede, Dede Korkut Kitabı'ndaki değerlerin günümüz eğitim sistemindeki değerlerle karşılaştırılması yapılmış ve bu değerlerin bireylerin hayatına nasıl entegre edilebileceği konusunda önerilerde bulunulmuştur. Çalışma, Dede Korkut'un kültürel ve eğitsel katkılarının günümüzde nasıl yansıtılabileceğini ortaya koymaktadır.

Anahtar Sözcükler: Dede Korkut Kitabı, Öğretim Programı, Değerler Eğitimi, Milli Eğitim

Makale Bilgisi:

Geliş: 14 Ocak 2024

Düzeltilme: 9 Nisan 2024

Kabul: 29 Mayıs 2024

Giriş

İnsan sosyal bir varlıktır ve sosyal varlığın gerekliliği olan iletişimin içinde olmak zorundadır. İnsanlar arasındaki iletişimin sağlıklı bir şekilde gerçekleşmesi için iletişim içinde olan bireylerin taşıması gereken bazı özellikler vardır. Bu özellikler “değer” kelimesi ile ifade edilmektedir. Değer nedir? Sorusuna TDK Güncel Türkçe sözlükte şöyle karşılık buluyoruz:

“Bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık; bir şeyin gerekliliğini, önemini belirlemeye yarayan saymaca ölçü, fehamet, kadir, kıymet; nitelik, meziyet; kıymet, üstün, yararlı nitelikleri olan kimse; bir ulusun sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel değerlerini kapsayan maddi ve manevi öğelerin bütünüdür (TDK,2020).”

Bu tanımdan da anlaşılacağı gibi bir insanı değerli yapan niteliklerin tümü “değer” kelimesiyle özetlenmektedir ve değerlerin bir ölçü olduğu vurgulanmaktadır. Özetle birey kendi ahlâkî öz denetimini değerler sayesinde oluşturur (Beil,2003) ve ahlâkî öz denetim; hakkaniyete, gerçekliğe ve doğruluğa saygı, kişisel bütünlüğe dayalı kültürlerin oluşmasında etkilidir. (Yılmaz,2009) Kültür, bir milletin ayırıcı özelliklerinden maddi ve manevi değerlerdir. Bu maddi ve manevi değerler bir milleti ayakta tutan ve milletin her bireyini birbirine yaklaştıran, bireyler arasındaki düzeni sağlayan dolayısıyla toplum yaşamını kolaylaştıran önemli unsurlardır (Karahana,2017). Ayrıca toplumun en önemli ve kuvvetli kontrol aracı değerlerdir. Toplumda değerler sistemiyle hangi tutum ve davranışların kabul göreceği veya kabul görmeyeceği, hangi tutum ve davranışların ödüllendirileceği veya cezalandırılacağı toplum vicdanında belirlenir (Okumuş,2010). Değerler, insanların sosyal yaşam içinde bir yere sahip olmasında etkili bir unsurdur. Türk kültürü, sağlam temeller üzerine oturmuştur, tarihi kaynaklara göre 8. yüzyıl evvelinden günümüze kadar sözlü ve yazılı kaynaklarla kuşaktan kuşağa aktarılmıştır. Türk milletinin kültürel özelliklerine, toplum düzenindeki değerlere Orhun Abideleri’nde daha sonra Kutadgu Bilig’de, Divanı Lügat-it Türk’te, Divan-ı Hikmet’te, Atabetü'l Hakayık’ta, Dede Korkut Hikâyeleri’nde ve daha nice eserlerde rastlıyoruz (Aslanapa,1990). Türk kültürünün Dede Korkut Hikâyelerindeki yerini ve önemini vurgulayan Prof. Fuat Köprülü: *“Bütün Türk edebiyatını terazinin bir gözüne, Dede Korkut’u öbür gözüne koysanız, yine Dede Korkut ağır basar.”* demiştir (Pehlivan, 2019).

Dede Korkut Kitabı’ndaki her hikâye Türk milletinin hayata bakış açısını, yaşam tarzını, tecrübelerini, devlete ve millî değerlere verdiği önemi, boylar arasındaki ilişkiyi, aile düzenini ve kahraman modelini, yiğitliği, doğa ve hayvana sevgisini, Allah’a ve dini değerlere saygıyı gösterir. Türk milletinin özünü tam olarak ortaya koyan, Türk’e Türklüğü öğreten ve Türk’ün en belirleyici özelliği olan “cesurluğunu” “akıl” ile birleştiren ve kahraman özellikleriyle bize vurgulayan “Dede Korkut Kitabı” her Türk genci için başucu eseridir. Bu eser değerler eğitimi için kullanılabilir bir materyaldir.

Değerlerin kazandırılmasındaki ilk adım, ailede başlayan değerler eğitimidir. İkinci adım ise okulda başlayan değerler eğitimidir. Son adım ise akran grupları ve içinde yaşadığı toplumdan aldığı örtük ileti niteliğindeki eğitimidir (Yeşiltaş & Abla, 2022). Özellikle ikinci adım Türk eğitim sisteminin amaçlarındandır. Bu amaçlar:

“Millî eğitimimiz; bilime odaklı, kültürel değerlere duyarlı, estetik değerlere sahip, nitelikli, ahlâkî bireyler yetiştirme amacıyla evrensel değerlerden beslenir. Bu doğrultuda ele alınan değerler; ideal ve arzu edilen davranış veya yaşam biçimlerini ifade eden üst düzey kavramlar ve doğru kararlara ulaşmada bireylere yardımcı olan genel ilkelerdir. Bu ilkelerin bireylere kazandırılması, bir yandan onun toplumsal hayata uyum sağlayarak dengesini bulmasına destek olurken bir yandan da toplumun kültürel yapısını korumuş ve geliştirmiştir (Maltepe,2022)”

Başta Dede Korkut Ata hem millî hem evrensel ahlâk özelliklerini taşımaktadır. Taşıdığı bu ahlâkî özelliklerle Türk milletinin özünü yaşatmaktadır.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışma, "Dede Korkut Kitabı"nın Mukaddime bölümündeki değerler ile günümüzdeki MEB (Millî Eğitim Bakanlığı) Değerler Eğitimi kitabındaki değerleri karşılaştırmayı ve bu değerlerin eğitsel ve kültürel bağlamdaki yansımalarını incelemeyi amaçlamaktadır. Ayrıca, Dede Korkut'un kişiliği ve onun kültürel değerleri temsil etme biçimi de değerlendirilecektir.

Alt Amaçlar

1. **Dede Korkut Kitabı'nın Mukaddime Bölümündeki Değerler:** Dede Korkut'un anlatılarında ve Mukaddime bölümünde öne çıkan değerlerin tanımlanması ve bu değerlerin kültürel ve eğitsel önemi.
2. **MEB Değerler Eğitimi Kitabındaki Değerler:** Günümüzdeki MEB değerler eğitimi kitabında yer alan değerlerin belirlenmesi ve bu değerlerin eğitim sistemindeki rolü.
3. **Karşılaştırma:** Her iki kaynakta yer alan değerlerin benzerlikleri ve farklılıklarının ortaya konması. Bu karşılaştırma, tarihsel ve kültürel bağlamda değişim ve sürekliliği anlamak için yapılacaktır.
4. **Dede Korkut'un Kişiliği:** Dede Korkut'un kişiliği ve onun kültürel değerleri nasıl temsil ettiği, bu değerlerin günümüzdeki karşılıkları ile nasıl örtüştüğü incelenmiştir.

Yöntem

1. **Literatür Taraması:** Dede Korkut Kitabı'nın Mukaddime bölümü ile MEB Değerler Eğitimi kitabının incelenmesi. Her iki kaynağın içeriği detaylı bir şekilde analiz edilmiştir.
2. **Karşılaştırmalı Analiz:** Dede Korkut Kitabı'ndaki ve MEB değerler kitabındaki değerler karşılaştırılacak; bu karşılaştırma, tematik analiz ve içerik analizi yöntemleri kullanılarak yapılmıştır.
3. **Kültürel ve Eğitsel Bağlamın İncelenmesi:** Değerlerin tarihi ve kültürel arka planı ile eğitsel bağlamdaki yansımaları değerlendirilmiştir.
4. **Niteliksel Araştırma:** Dede Korkut'un kişiliği ve değerlerin temsil biçimi üzerine nitel araştırma yöntemleri kullanılacaktır. Özellikle tarihsel ve kültürel metin analizi yapılmıştır.

Bu yapı, hem tarihi değerlerin günümüz değerleri ile nasıl ilişkilendirildiğini anlamak hem de Dede Korkut'un kişiliğinin bu değerlerle nasıl şekillendiğini keşfetmek için kapsamlı bir yaklaşım sunmaktadır.

Dede Korkut Kitabı Üzerine

Dede Korkut Kitabı, asıl adıyla *Kitab-ı Dedem Korkut âlâ Lisân-ı Tâife-i Oğuzân* (Oğuz boyunun diliyle Dedem Korkut Kitabı), Türk kültür ve medeniyet tarihinin temel taşlarından biri ve Türk dilinin en önemli eserlerinden biridir. Bu kitaba adını veren Dede Korkut, Türklerin bilge kişisi, efsanevi ozanı ve ozanların piri olarak bilinir. Belki de bir Türk velisi olan Dede Korkut, bu eserde yer alan destanî hikâyelerin yaratıcısıdır. Eser, başlangıçta sözlü olarak aktarılmış, ardından yazıya geçirilerek nesilden nesile ulaşmış ve günümüze kadar gelmiştir. Millî ve şerefli bir yaşamın devamı, bu yaşamı besleyen kaynaklarla mümkündür. Dede Korkut Kitabı, bireyi ve hatta bir milleti millî ve insanî değerlerle donatabilecek ender eserlerden biridir. Bu nedenle, her Türk, bu eseri sadece bir kez değil, ömür boyu defalarca okumalıdır. Böylece, ruhunu derin bir kaynaktan besleyecek ve hayatta karşılaşacağı olaylar karşısında nasıl bir duruş sergilemesi gerektiğini önceden öğrenecektir. Eserin hem hayatın zorlu gerçeklerini hem de en duygusal anlarını eşsiz bir şiir diliyle anlatması, üzerinde durulması gereken bir diğer önemli özelliğidir. Bu güçlü özellikleriyle Dede Korkut Kitabı, yalnızca Türk edebiyatının değil, dünya edebiyatının da değerli eserlerinden biri olmayı hak etmektedir. Eserin değerini anlayan yabancı bilim insanları, Dede Korkut Kitabı'nı Almanca, Rusça, İngilizce, İtalyanca ve daha birçok dile çevirmiştir.

Dede Korkut Kitabı, çok eski zamanlarda göçebe olarak yaşamış Oğuzların millî hayatını anlatan destanî hikâyelerden oluşmaktadır. Bu hikâyeler, Oğuzların keramet sahibi bilge ozanı Dede Korkut'un ağzından, nazım ve nesir şeklinde anlatılmaktadır. Kitapta anlatılan olayların temelinde, Müslüman Oğuzlarla kuzey komşuları Hristiyan Kıpçaklar ve içindeki beyler arasındaki çeşitli mücadeleler yer almaktadır. Türkistan'dan Anadolu'ya, Mardin, Amid (Diyarbakir), Erzurum, Bayburt ve Trabzon'dan Ahıska, Gence ve Demirkapı'ya kadar Doğu Anadolu ve Azerbaycan coğrafyasında geçen olaylar çok renkli bir üslupla aktarılmaktadır. Yerli ve yabancı bilim insanları, Dede Korkut Kitabı'nın Türk kültür ve medeniyetinin benzersiz bir şaheseri olduğu konusunda hemfikirdirler. Bu konuda görüş bildiren âlimlerimizden birkaç örnek verelim:

Abdülkadir İnan'a göre;

"Dede Korkut, yalnız Oğuz Türklerinin değil belki de tüm Türk kavimlerinin çok eski zamanlara, efsanevi devirlere ait genel bir kahramanıdır. Dede Korkut, gerçek Türk ruhunun ve Türk geleneklerinin taşıyıcısıdır. Onu öğrenmek, millî kültür için zorunludur. Batının en yüksek kültürüne sahip olan Almanlar, tüm millî kültür ve millî Alman ruhunu yansıtan millî destanlarını ve başlıca folklor ürünlerini tanımaktadırlar. Ruslarda da millî destanlarına ve folkloruna verilen önem, Almanlarınkı kadar güçlüdür."

Pertev Naili Boratav, "Dede Korkut metinleri, çocuklarımızın ve gençlerimizin dil ve estetik zevklerini besleyecek nitelikte olup, tarihte önemli bir rol oynamış bir Türk kavminin törelerini, inanışlarını ve dünya görüşlerini canlı bir şekilde yansıtan eserlerdir. Bu edebiyat anıtını tüm dünyaya tanıtmak gibi önemli bir görevi gerçekleştirmek gerekmektedir" demektedir.

Nihad Sami Banarlı ise, "Edebiyatımızda ve edebiyat tarihimizde millî bir hazine değeriyle parlayan bir eserdir. Saf ve samimi kelimeleri, halk dili ve yerel tabirleri, millî zevkimizi, millî ahlâkımızı ve millî tarihimizi aydınlatan çeşitli özellikleri ve nihayet nesir dilini yarı manzum bir 'terennüm dili' haline getiren harikulade güzel 'iç kafiye'leri ile Dede Korkut Hikâyeleri, anonim halk edebiyatımızın mucizelerinden biridir" şeklinde düşüncelerini ifade etmektedir.

M. Şakir Ülkütaşır ise Dede Korkut Kitabı'na daha da büyük bir değer biçerek,

"Diyebilirim ki Dede Korkut, benim millî vicdanıma hitap eden bir Türk Mevlidi'dir. Yahut Türk'ün millî, kolektif vicdanında yer alacak en gerçek Mevlid, Kitab-ı Dede Korkut olmalıdır" demektedir.

Azerbaycan'da Kitab-ı Dede Korkud'u yayımlayan Ferhat Zeynalov ve Samet Elizade, kitabın başına yazdıkları 'Tükenmez Hazine' başlıklı yazıda şu sözlere yer vermişlerdir:

"Türk dilli halkların edebiyat tarihinde sesi uzak asırlardan gelen, güçlü ışığı ile tarihleri aşan yenilmez bir kitap vardır: Kitab-ı Dede Korkud. Bu adla hafızamıza kazanmış kadim Oğuz destanları, gerçekten de birçok Türk halkının yarattığı millî medeniyetin en zengin ve en büyük kaynaklarından biridir. Kitab-ı Dede Korkud, çiçekleri solmayan, ebedî taptaze kalan ve nesilleri zaman zaman hayran bırakan bir sanat bahçesidir."

Muharrem Ergin, 1969 yılında 1000 Temel Eser serisinin ilk kitabı olarak yayımlanan eserin önsözünde şöyle demektedir:

"Türk edebiyatı tarihinin en büyük âlimi Prof. Fuat Köprülü'nün derslerinde söylediği bir söz vardır: Bütün Türk edebiyatını terazinin bir gözüne, Dede Korkut'u da öbür gözüne koysanız, yine Dede Korkut ağır basar." Ergin, aynı yazıda Dede Korkut Kitabı'nı Türk edebiyatının ve Türk kültürünün erişilmez şaheseri olarak nitelendirir ve şunları ekler: "Dede Korkut Kitabı, Türk çocuklarının ruh ve zihinsel yapısını sağlam tutacak kudrette ve karakterde bir eserdir. Bu kitabı okuyan ve özümseyen bir Türk'ün yolunu şaşırılmayacağı güvenle söylenebilir."

Kitabın ilk yayımlayıcısı olan Kilisli Muallim Rıfat Bey, destanlarda işlenen konuların yiğitlik, ahlâk, aile sevgisi ve Türkleri evlât yetiştirmeye teşvik etmek gibi genel özelliklerine dikkat çekmiştir.

Onun bu konudaki görüşleri son derece önemlidir; bu yüzden burada yer vermekte fayda var: "Her Türk'ü kahraman yapmak amacıyla birçok değerli örnek sunulmuştur. Bu kitap, bu açıdan birçok hamaset namenin üzerindedir. Bu nedenle, kitaba 'Kahramanlar Kitabı' ya da 'Kahramanlık Kitabı' demek uygun olabilir. Evet, her Türk için kahramanlığı hedef bilmek ve kahraman olmaya çalışmak bir görevdir. Türk, şöyle bir düşünceye sahip olmalıdır: kurda rastlasam ağzını yırtarım, karşıma aslanlar çıksa bir yumrukta kafasını ezerim. Kitap, yiğitliği sadece erkeklerde değil, kızlarda da arıyor. Kahraman bir delikanlı, kahraman bir kız arıyor; kahraman bir kız, kendisine kahraman bir eş arıyor."

İkinci olarak, ahlaklıdır. Kitapta ahlaka aykırı hiçbir şey yoktur. Her aşkı kitap, nikahla sonuçlandırıyor.

Üçüncü olarak, aile sevgisidir. Kitap, bir ailenin üyelerini birbirine bağlıyor ve hepsini birbirine yardım etmeye yönlendiriyor. Kocasına bir felaket gelen kadın, kılıç kuşanıp kocasına yardıma koşuyor. Her kadın kocasını seviyor ve onun uğruna kendini feda etmek istiyor.

Dördüncü olarak, Türkleri evlat yetiştirmeye teşvik ediyor. Çocuğu olmayanlar, çocuklu birisi kadar saygı görmüyor."

Günümüz bilim insanlarından Ahmet B. Ercilasun, "Hiç şüphesiz Dede Korkut mirası, bütün Türk dünyasında yarınki nesilleri de beslemeye devam edecektir" derken Dede Korkut Kitabı'nın ebediliğine vurgu yapmaktadır.

Mukaddime Bölümünde Dede Korkut' un Kişiliğinde Saplanan Değerler ve MEB Etkinlik Kitabındaki Değerler

Dede Korkut Kitabı'nda Mukaddime bölümünde Dede Korkut Ata'nın kişiliği incelenmiş ve Dede Korkut Ata'nın kişiliğinde taşıdığı değerler tespit edilmiştir. Bunlar:

Oğuzun o kişi tam bilicisi idi. (Ergin,1971) **Bilgelik Değeri.**

"Korkut Ata söyledi: Ahir zamanda hanlık tekrar Kayı'ya geçecek." (Ergin,1971) **Öngörülü**

"Her ne iş olsa Korkut Ata'ya danışmayınca yapmazlardı." (Ergin,1971) **Liderlik Değeri**

"Hak Taâla onun gönlüne ilham ederdı (Ergin,1971)". **Sezgili ve Yaratıcı Ruhlu-Öngörülü**

"Korkut Ata Oğuz Kavmi'nin müşkülünü hallederdı (Ergin,1971)." **Problemlere Çözüm Yolu Geliştiren**

"Her ne iş olsa Korkut Ata'ya danışmayınca yapmazlardı (Ergin,1971)". **Bilir Kişi**

Yukarıdaki cümleler Dede Korkut Kitabı'nda Mukaddime bölümünde yer almaktadır. Korkut Ata'nın bilgeliği, ön görülü oluşu, liderliği ve akıl danışılacak kişi oluşu vurgulanmıştır. Bu özelliklere sahip olduğu için çevresine karşı duyarlı ve sorumludur. Bu değerlerin hepsini "bilgelik değerinin" çatısı altında toplamıştır. Bir bilge olarak çevresine karşı duyarlıdır ve bilgeliği ile sorumluluk almaktadır (Özdemir, H., 2003).

MEB, Değerler Eğitimi, Öğretim Programlarında Yer Alan Kök Değerler Temalı Etkinlik Kitabı kazanımları içinde "öngörü, liderlik ve bilgelik" kök değer olarak verilmemiştir. Bu kazanımlar örtük ileti olarak "Saygı" değeri başlığı altında "Sevginin Ön Koşulu Saygı" alt başlıktaki etkinlikte, Atatürk, Aziz Sancar ve Fatih Sultan Mehmet şahsiyetlerinde karşımıza çıkmaktadır. (Maltepe, 2022). Ayrıca öz denetim kök değer içinde "Bir Bilene Soralım" alt başlığı ile akıl danışma-bilir kişi değerleri vurgulanmıştır. Özetle MEB, Değerler Eğitimi kitabında liderlik ve bilgelik kök değer olarak verilmemiştir, örtük ileti olarak verilmiştir. "Öngörülü" ise hiçbir kök değer içinde yer almamıştır.

"Her ne ki buyursa kabul ederlerdi. Sözüünü tutup tamam ederlerdi. (Ergin,1971)" **Otorite**

"MEB, Değerler Eğitimi, Öğretim Programlarında Yer Alan Kök Değerler Temalı Etkinlik Kitabı kazanımları" içinde "otorite" değeri, kök değer veya örtük ileti olarak verilmemiştir.

"Misafiri gelmeyen kara evler yıkılsa daha iyi" (Ergin,1971). **Misafirperverlik Değeri**

"Uzak kırdan yabandan bir edepli misafir gelse onu yedirse, içirse, azizlese gönderse..." (Ergin,1971).

Misafirperverlik Değeri

Misafirperverliğin Türk milleti için değeri ve önemi Dede Korkut Kitabı'nda vurgulanmıştır.

“Uzak kardan yabandan bir edepli misafir gelse, kocası evde olsa, ona dese ki: kalk ekmek getir yiyelim, bu da yesin dese, pişmiş ekmeğin bekası olmaz, yemek gerektir; kadın der: Neyleyeyim, bu yıkılacak evde un yok elek yok, deve değirmeninden gelmedi der (Ergin,1971).” Misafirperverlik Değerini Yok Sayma

Türk toplumu misafirperverdir. *“Misafirlik, konuk olma ve konuk alma olarak açıklanmaktadır (TDK Güncel Sözlük,2013).”* Türk milleti için misafirperverlik çok önemlidir misafirin her an gelebileceği düşünülerek misafir odası, misafir havlusu, misafir terliği, misafir yatağı hazır tutulması ve misafire özgü ikramlıklar hazırlanması dünden bugüne hiç değişmeyen geleneklerimizdir. Eldeki imkânlar dâhilinde misafiri, ağırlamak Türk misafirperverliğinin bir gereğidir (Altunbay,2016). Türk milletinin misafirperverliği atasözlerimizle de tescillenmiştir. Bu atasözlerimizden bazıları şunlardır:

“Misafir on kismetle gelir; birini yer dokuzunu bırakır.

Misafirin ayağı uğurludur.

Adam adama yük değil, can gövdeye mülk değil.

Ev sahibi misafirin hizmetkârıdır.

Gelene git denilmez.

Konuğa hürmet eyle eğer ki kâfir olsa da.

Konuğun rızkı ardından gelir.

Konuk sevenin sofrası boş kalmaz.

Misafir kismet ile gelir.

Evini temiz tut, misafir gelir; kendini temiz tut, ölüm gelir.”

Yukarıdaki bu atasözleri ile hem millî hem dinî açıdan da misafirliğin önemli olduğu görülmektedir (Yurtbaşı, 2012).

Misafirperverlik, “MEB Değerler Eğitimi, Öğretim Programlarında Yer Alan Kök Değerler Temalı Etkinlik Kitabı” kazanımları içinde “Saygı” kök değer içinde “Komşuya Saygı” alt başlığı içinde misafirperverlik vurgulanmıştır. (Maltepe, 2022). “Misafirperverlik” değeri ancak örtük ileti olarak verilmiştir. Özetle “Misafirperverlik” değeri MEB Değerler Eğitimi kitabında kök değer olarak bulunmamaktadır.

“Baba malından ne fayda başta devlet olmasa (Ergin,1971).

Devletsiz şerrinden Allah saklasın hanım sizi (Ergin,1971)!

Hak size kötülük getirmesin, devletiniz devamlı olsun hanım hey (Ergin,1971)!” Devlet -

Vatanseverlik Değeri

Dede Korkut, bir vatansever olarak milletin güçlü ve mutlu yaşam gerçekleştirme çabası göstermektedir (Deveci, Belet, Türe, 2013) Vatanın korunması için devletin varlığı ve gücü sayesinde mümkündür. TDK Güncel Türkçe Sözlükte devlet kelimesi ise şu anlama gelmektedir:

“Toprak bütünlüğüne bağlı olarak siyasal bakımdan örgütlenmiş millet veya milletler topluluğunun oluşturduğu tüzel varlık. Devlet; örf, âdet veya yasa ile hem toprak bütünlüğünü hem de millî birlik ve berberliği sağlar” (Özçelik, F.C.,2022)

MEB, Değerler Eğitimi, Öğretim Programlarında Yer Alan Kök Değerler Temalı Etkinlik Kitabı kazanımları içinde “vatanseverlik” değerine dahil olmak üzere “devlet” kavramını da vardır (Maltepe, 2022). Vatanseverlik değeri “Şanlı Tarihim” alt başlığında yer alan “Vatanın bölünmez bütünlüğünü korumak için çaba sarf ederim.” Kazanımı ile örtüşmektedir, “devlet” kavramını örtük ileti olarak verilmiştir.

Kibirlik eyleyeni Tanrı sevmez (Ergin,1971). **Alçak Gönüllülük Değeri**

Mukaddime bölümünde Korkut Ata: "Kibirlik eyleyeni Tanrı sevmez, ... "diyerek alçak gönüllülüğü övmüştür. Ancak Dede Korkut Hikâyelerinin on ikisinde de hanlar, beyler üstün meziyetlerini övmüşlerdir, dolayısıyla alçak gönüllülük sadece mukaddime bölümünde vurgulanan bir değerdir (Susar,2015). Ayrıca MEB, Değerler Eğitimi, Öğretim Programlarında Yer Alan Kök Değerler Temalı Etkinlik Kitabı kazanımları içinde alçak gönüllülük "sevgi" kök değer içinde örtük olarak verilmiştir. Bunu kitaptan aldığımız aşağıdaki tanım cümlesinden hareketle tespit edebiliriz.

"İnsanlığı bütünleştiren bir sevgi anlayışı ayrımcılıktan kaçınarak sağlanabilir. İnsanları sahip olduğu özelliklerden dolayı ayırım yapmadan sevgiyle kucaklayabilmek önemlidir."

... *hizmetçiye elbise giydirdsen hanım olmaz* (Ergin,1971). **Kapasite, Öz denetim Değeri**

Kişinin kendisini tanıyarak gücünü ve zayıflığını bilerek ifadelerini, tepkilerini kontrol etmek, yaşama kendini tanıyarak ve muhakeme yaparak yaklaşmak gerekliliği vurgulanmıştır. (Özçelik, F.C.,2022) "MEB, Değerler Eğitimi, Öğretim Programlarında Yer Alan Kök Değerler Temalı Etkinlik Kitabı" kazanımları içinde öz denetim önemli bir yer tutan ve kök değer olarak verilen bir değerdir. Ancak, Dede Korkut'ta kişinin yeterlilikleri ve kapasitene göre yaşaması gerektiği vurgulanırken MEB, Değerler Eğitimi kitabında "Gücünü Kendinden Alanlardan mısın?" başlığı altında var olan kişinin kapasitesini aşması, kişinin kendisini geliştirmesi vurgulanmıştır. Ayrıca MEB, Değerler Eğitimi kitabında, kişinin kendini sınırlaması, zamanını iyi kullanması gibi değerler de "Öz Denetim" değeri içindeki kazanımlardan Dede Korkut Kitabı'nda bahsedilmemiştir.

"Dede Korkut bir daha söylemiş: Sert yürürken cins bir ata nâmert yiğit binemez, binince binmese daha iyi. Çalıp keser öz kılıcı nâmertler çalınca çalmasa daha iyi. Çalabilen yiğide ok ile kılıçtan bir çomak daha iyi (Ergin,1971)." **(Dürüst ve Cesur Er Öz Kılıç Çalar, Cins Ata Biner Vurgulayan Kişi) Dürüstlük-Cesurluk Değeri**

Yalan söz bu dünyada olunca olmasa daha iyi (Ergin,1971). **Doğruluk ve Dürüstlük**

Dürüstlük değeri Dede Korkut Hikâyelerinde hakikati savunma, sadık olma, adaletli olma biçiminde ele alınmaktadır. Hakikati savunmaya verilen öneme ilişkin yukarıdaki Korkut Ata'nın sözü güzel bir örnektir. (Deveci, Belet, Türe, 2013). Dürüstlük günümüzde de önemli bir değerdir. MEB, Değerler Eğitimi, Öğretim Programlarında Yer Alan Kök Değerler Temalı Etkinlik Kitabı kazanımları içinde de dürüstlük önemli bir yer tutan değerdir.

MEB, Değerler Eğitimi, Öğretim Programlarında Yer Alan Kök Değerler Temalı Etkinlik Kitabı kazanımları içinde "dürüstlük" kavramı ailede, işte, arkadaşlıkta, toplumda dürüstlük açısından ele alınmıştır ve dürüstlük "kök değer" olarak ele alınmıştır (Maltepe, 2022). Vicdan, emanet, sözünde durmak, iş ahlâkı gibi değerler de dürüstlük kavramı ile iç içe verilmiştir. Türk kültürünün ve edebiyatının temsilcisi şairlerimizden dürüstlük kavramıyla ilgili örnekler de verilerek dürüstlük kavramı pekiştirilmeye sağlanmıştır. Böylelikle "dürüstlük" kavramı kazandırılırken ünlü şairlerimiz tanık gösterilmiştir. Bu örnekler şöyledir:

Mehmet Âkif Ersoy, hayatı boyunca dürüstlük erdemiyile yaşayarak çevresine örnek bir insan olmuştur ve "Dürüstlük Abidesi Mehmet Âkif" diye anılmıştır.

"Hayır, hayal ile yoktur benim alışverişim,

İnan ki her ne demişsem görüp de söylemişim.

Şudur cihanda benim en beğendiğim meslek:

Sözüm odun gibi olsun, hakikat olsun tek."

Mehmet Akif Ersoy

İlim ve fen ile geleceğin taçlandırılacağına inanan Tevfik Fikret'in dürüstlük, çalışkanlık, sorumluluk değerleriyle yaşamış ve şiirlerine de yansıtmıştır.

"Güzel düşün, iyi hisset, yanılma, aldanma

Ne varsa doğrudadır, doğruluk şaşar sanma"

Tevfik Fikret

"Kolca kopuz (uzun kollu bir kopuz çeşidi) yükseltip elden ele, beyden beye ozan gezer. Erin cömertini, erin cimrisini ozan bilir (Ergin, 1971)". Cömertlik Değeri

... er malına kıymayınca adı çıkmaz (Ergin,1971) ... Cömertlik Değeri

Dede Korkut Kitabı'nda Mukaddime bölümünde cömertlik değeri vurgulanmıştır. Cömertlik; toy düzenleme, misafir ağırlama, aç olanı doyurma, çıplak olanı giydirme, borçlunun borcunu kapatma filleriyle karşımıza çıkıyor (Deveci, Bellet, Türe, 2013).

MEB Değerler Eğitimi, Öğretim Programlarında Yer Alan Kök Değerler Temalı Etkinlik Kitabı" Pekiştirecek Davranışlar" başlığı altında "hediyeleşmek" değeri ile verilmiştir (Maltepe, 2022). İkinci olarak "MEB Değerler Eğitimi, Öğretim Programlarında Yer Alan Kök Değerler Temalı Etkinlik Kitabı" kazanımları içinde "Sevgi" kök değeri içinde "Hediyeleşmek" başlığı altında örtük ileti olarak verilmiştir. Üçüncü olarak "Yardımsever" kök değeri içinde "Yardımsever Mimar" alt başlıkta yardımsever bireylerde bulunması gereken özelliklerin yer aldığı bilgi grafikte cömertlik özelliği geçmektedir. Kısacası "cömertlik değeri" Dostluk, Sevgi ve Yardımlaşma değerleri içinde yer alıyor.

"Gürüldeyip sular taşsa deniz dolmaz. Kibirlik eyleyen Tanrı sevmez, gönlünü yüce tutan erde devlet olmaz. El oğlunu beslemekle oğul olmaz, büyüyünce bırakır gider, gördüm demez. Kül tepelik olmaz. Kara eşek başına gem vursan katır olmaz, hizmetçiye elbise giydiren hanım olmaz. Lapa lapa karlar yağsa yaza kalmaz, yapağılı yeşil çimen güze kalmaz. Eski pamuk bez olmaz, eski düşman dost olmaz. Ara koç ata kıymayınca yol alınmaz, kara çelik öz kılıcı çalmayınca hasım dönmez, er malına kıymayınca adı çıkmaz. (Ergin,1971)" Deneyimli- Görmüş Geçirmiş İnsan (Atasözü Söyleyen)

MEB, Değerler Eğitimi, Öğretim Programlarında Yer Alan Kök Değerler Temalı Etkinlik Kitabı kazanımları içinde kök değer ve örtük değer olarak net bir şekilde yer almamıştır.

"Ezelden yazılmasa kul başına kaza gelmez, ecel vakti ermeyince kimse ölmez. (Ergin,1971)" Kaza ve Kadere İnanç, Dini Değerler

"Allah Allah demeyince işler düzelmez, kadir Tanrı vermeyince er zenginleşmez." (Ergin,1971) Allah'ın Lütfu, inanç, Dini Değerler (Dua)

"Kadir Tanrı vermeyince er zenginleşmez. Ezelden yazılmasa kul başına kaza gelmez. Bir yiğidin kara dağ yumrusunca malı olsa yığar, toplar, talep eyler, nasibinden fazlasını yiyemez (Ergin,1971)." Kaza ve Kadere İman- Dinî Değerler

Ağız açıp över olsam üstümüzde Tanrı güzel. Tanrı dostu din ulusu Muhammet güzel. Muhammed'in sağ yanında namaz kılan Ebubekir Sıddık güzel. Ahir, otuzuncu cüz başıdır amme güzel. Hecesinde diz okunsa Yasin güzel. Kılıç çaldı, din açtı erlerin şahı Ali güzel. Ali'nin oğulları, Peygamber torunları, Kerbela ovasında Yezidiler elinde şehit oldu. Hasan ile Hüseyin iki kardeş beraber güzel. Yazılıp düzüldü gökten indi, Tanrı ilmi Kur'an güzel. O Kur'an'ı yazdı düzdü, ulemalar öğreninceye kadar bekledi biçti, alimler sultanı Osman Aftan oğlu güzel. Çukur yerde yapılmıştır Tanrı evi Mekke güzel. O Mekke'ye sağ varsa esen gelse imanı bütün hacı güzel. Hesap gününde cuma güzel. Cuma günü okuyunca hutbe güzel. Kulak verip dinleyince ümmet güzel. Minarede ezan okuyunca müezzin güzel. Dizini bastırıp oturunca helali güzel. Şakağından ağarsa baba güzel. Yanaşıp yola girince

kara erkek deve güzel. Sevgili kardeş güzel. Yan tarafta, ev yanında dikilse gelin odası güzel, uzunca çadır ipi güzel. Oğul güzel." **Dinî Değerlere Övgü**

Azıp gelen kazayı Tanrı savsın hanım hey (Ergin,1971)! **Dua**

Devletsiz şerrinden Allah saklasın hanım sizi (Ergin,1971)! **Dua**

Yukarıdaki Mukaddime bölümünden alınan metinlerde dinî değerler vurgulanmıştır. Dede Korkut Kitabı'ndaki mukaddime ve hikâyeler incelendiğinde İslâmî özellikler dikkat çekmektedir. En başta "Bismillahirrahmanirrahim" başlaması buna en net kanıttır. Korkut Ata'yı tanıtırken "Resul Aleyhisselam zamanına yakın Bayat boyundan Korkut Ata..." ifadesi dinî değerler açısından dikkat çekici bir unsurdur (Özkan, 1994). Dede Korkut Kitabı'ndaki dinî değer, millî ve ahlâkî değerler çatısı altında ele alınmıştır (Küçük,2013).

MEB, Değerler Eğitimi, Öğretim Programlarında Yer Alan Kök Değerler Temalı Etkinlik Kitabı kazanımları içinde "dini değerler" kök değer olarak verilmemiştir. Bu kazanımlar "Saygı ve Sevgi Değerleri" içinde verilmiştir (Maltepe, 2022).

"Korkut Ata Oğuz kavminin müşkülünü hallederdi (Ergin,1971)." **Problem Çözme Yardımseverlik Değeri**

Yardımlaşmak, Türk kültüründe en önemli değerlerden biridir. Türk milleti konar-göçer yaşam biçiminden gelmektedir, Türk milletinin, yardımlaşma ve dayanışma olmadan zorlu hayat koşullarında ayakta kalması mümkün olmazdı. Konar göçerlikten gelen bu zaruri yardımlaşma yerleşik hayatta da devam etmektedir. (Yılmaz, Duran, Köşe, 2023) Atasözlerimize yansıyan yardımlaşmaya şu örnekler verilebilir (Yurtbaşı, 2012):

"Veren el, alan elden üstündür.

Bir elin verdiği öbür elin duymasın.

Bir elin nesi var, iki elin sesi var.

Baş başa vermeyince taş yerinden kalkmaz.

El el ile, değirmen yel ile.

Az veren candan, çok veren maldan...

Komşu komşunun külüne muhtaç.

Yalnız taş duvar olmaz.

Ne verirsen elinle, o gider seninle

İyilik yap, iyilik bul.

Harman yel ile düğün el ile olur.

El eli yıkar, iki el de yüzü...

Kimi yer, kimi bakar. Kıyamet ondan kopar.

Bir elin verdiği öbür elin duymasın."

"MEB Değerler Eğitimi, Öğretim Programlarında Yer Alan Kök Değerler Temalı Etkinlik Kitabı" kazanımları içinde "yardımseverlik" kök değer olarak verilmiştir. (Maltepe, 2022) Ayrıca "Dostluk" değeri içinde dostluğu pekiştirici değer olarak verilmiştir.

"Ölen adam dirilmez, çıkan can geri gelmez (Ergin,1971)." **Hakikat, gerçeklik**

"Bir yiğidin kara dağ yumrusunca malı olsa yığar, toplar, talep eyler, nasibinden fazlasını yiyemez (Ergin,1971)." "Kadir Tanrı vermeyince er zenginleşmez (Ergin,1971)." **Nasip kismet**

"Gürüldeyip sular taşsa deniz dolmaz (Ergin,1971). **İmkânsızlık**"

"El oğlunu beslemekle oğul olmaz, büyüyünce bırakır gider, gördüm demez (Ergin,1971)." **Öz evlat**
"Kül tepecik olmaz, güveyi oğul olmaz (Ergin,1971)." **Öz evlat**

"Lapa lapa karlar yağsa yaza kalmaz, yapağılı yeşil çimen güze kalmaz (Ergin,1971)." **Her şeyin bir sonu var**

"Eski pamuk bez olmaz, eski düşman dost olmaz (Ergin,1971)." **Değişmezlik**

"Kara koç ata kıymayınca yol alınmaz (Ergin,1971), ..." **Cefa, bedel**

"...kara çelik Öz kılıcı çalmayınca hasım dönmez, ...(Ergin,1971)" **Gereklilik**

MEB Değerler Eğitimi, Öğretim Programlarında Yer Alan Kök Değerler Temalı Etkinlik Kitabı" kazanımları içinde "vatanseverlik" kök değeri içinde "değişmezlik, bedel ve gereklilik" değerlerine yer verilmemiştir.

"Kız anadan görmeyince öğüt almaz, oğul babadan görmeyince sofraya çekmez (Ergin,1971)." **Ana Babanın Rol Model Olması, Örflü Olmak**

"Oğul babanın yerine yetişenidir, iki gözünün biridir (Ergin,1971)." **Devamlılık, Örf**

"Devletli oğul olsa ocağının korudur (Ergin,1971)." **Örflü olmak**

MEB Değerler Eğitimi, Öğretim Programlarında Yer Alan Kök Değerler Temalı Etkinlik Kitabı" kazanımları içinde "vatanseverlik" kök değeri içinde "Kültürel Miras" alt başlıkta "Somut olmayan kültürel mirasımızı, bilir ve korur." Kök kazanımından hareketle "örf" değeri örtük ileti olarak verilmiştir.

"Oğul da neylesin baba ölüp mal kalmasa (Ergin,1971)." **Miras**

MEB Değerler Eğitimi, Öğretim Programlarında Yer Alan Kök Değerler Temalı Etkinlik Kitabı" kazanımları içinde "vatanseverlik" değeri ile ilişkilidir.

"Sert yürürken cins bir ata namert yiğit binemez, binince binmese daha iyi. Çalıp keser öz kılıcı namertler çalınca çalmasa daha iyi (Ergin,1971)." **Hakketmek, Yeterlilik**

MEB Değerler Eğitimi, Öğretim Programlarında Yer Alan Kök Değerler Temalı Etkinlik Kitabı" kazanımları içinde "adalet" kök değeri içinde "Adaletten Yana" alt başlıkta "Hakkım olmayanı talep etmem." kazanımı ile Dede Korkut'taki "hakketmek, yeterlilik" değerleri örtüşmektedir.

"Atın yemediği acı otlar bitince bitmese daha iyi. İnsanın içmediği acı sular sızınca sızmasa daha iyi. Baba adını yürütmeyen hoyrat oğul baba belinden inince inmese daha iyi, ana rahmine düşünce doğmasa daha iyi (Ergin,1971)." **Faydalılık, hayırlı olmak**

"Baba adını yürütünce devletli oğul daha iyi (Ergin,1971)." **Hayırlı olmak**

MEB Değerler Eğitimi, Öğretim Programlarında Yer Alan Kök Değerler Temalı Etkinlik Kitabı" kazanımları içinde "sorumluluk" kök değeri içinde "Kim Sorumlu" alt başlığı altında verilen "Sosyal sorumluluk davranışlarıyla daha iyi bir dünya için çaba harcarım." kazanımı ile Dede Korkut'ta yer alan "faydalılık, hayırlı olmak" değerlerine örtük ileti olarak yer verilmiştir.

"Gerçeklerin üç otuz on yaşımı doldursa daha iyi (Ergin,1971)." **Gerçekçilik**

MEB Değerler Eğitimi, Öğretim Programlarında Yer Alan Kök Değerler Temalı Etkinlik Kitabı” kazanımları içinde "gerçeklik” değerine “dürüstlük” kök değer içinde örtük ileti olarak yer verilmiştir.

“Gittikçe yerin otlaklarını geyik bilir. Yeşermiş yerlerin çimenlerin! yaban eşiği bilir. Ayrı ayrı yolların izini deve bilir. Yedi dere kokularını tilki bilir. Geceleyin kervan göçtüğünü ana bilir. Erin ağırlığını hafifini at bilir. Ağır yüklerin zahmetini katır bilir. Nerede sızılar var ise çeken bilir. Gafil başın ağrısını beyni bilir (Ergin,1971).” **Her şeyin sırrını bilen vardır. Tecrübe**

MEB Değerler Eğitimi, Öğretim Programlarında Yer Alan Kök Değerler Temalı Etkinlik Kitabı” kazanımları içinde “tecrübe” değerine “öz denetim” kök değer içinde “Bir Bilene Soralım” alt başlığı ile akıl danışma-bilir kişi değerlerine örtük ileti olarak yer verilmiştir (Maltepe, 2022).

“Ağız açıp över olsam üstümüzde Tanrı güzel. Tanrı dostu din ulusu Muhammet güzel. ... Sevgili kardeş güzel. Oğul güzel. Hiçbirine benzemedi cümle âlemleri yaratan Allah Tanrı güzel (Ergin,1971).” **Güzellik- Estetik**

MEB Değerler Eğitimi, Öğretim Programlarında Yer Alan Kök Değerler Temalı Etkinlik Kitabı” kazanımları içinde “güzellik” değeri hiçbir kök değer içinde yer almamıştır.

“Birisi evin dayacağıdır (desteğidir, direğidir) (Ergin,1971).” **İyi Ahlaklı Kadın**

“Karılar dört türlüdür. Birisi solduran soptur. Birisi dolduran toptur. Birisi ne kadar dersin bayağıdır (Ergin,1971).” **Kötü Ahlaklı kadın**

MEB Değerler Eğitimi, Öğretim Programlarında Yer Alan Kök Değerler Temalı Etkinlik Kitabı” kazanımları içinde “iyi veya kötü ahlaklı kadın” hiçbir kök değer içinde yer almamıştır. “Aile birliği” ise “Aileme, arkadaşlarıma, çevreme, yaşlılara ilgi ve şefkat gösteririm.” Kazanımından hareketle “sevgi” kök değer içinde örtük ileti olarak yer almıştır.

“Dürtükleyince yerinden kalktı, elini yüzünü yıkamadan obanın o ucundan bu ucuna, bu ucundan o ucuna çırpıştırdı, dedikodu yaptı, kapı dinledi öğleye kadar gezdi; öğleden sonra evine geldi, gördü ki hırsız köpek, büyük dana evini birbirine katmış, tavuk kümesine sığır damına dönmüş; ... (Ergin,1971).” **Sorumsuzluk**

Yukarıdaki metinde sorumluluklarını yerine getirmeme ve dedikodu yapma gibi olumsuz davranışlar vurgulanmıştır. “MEB Değerler Eğitimi, Öğretim Programlarında Yer Alan Kök Değerler Temalı Etkinlik Kitabı” kazanımları içinde sorumluluk kök değer içinde “Ben de İnsanım” alt başlığında “aile içi sorumluluk dağılımı” kazanımıyla kök değer içinde örtük ileti olarak yer verilmiştir. MEB Değerler Eğitimi kitabında “dedikodu” herhangi bir kök değer içinde olumsuz bir davranış olarak belirtilmemiştir. Dede Korkut Kitabı’nda iyi ahlaklı kişiler ve kötü ahlaklı kişiler birlikte verilmiştir.

Tablo 1: Dede Korkut Kitabı'ndaki Değerlerin Varlığı ve Yokluğu Bakımından MEB Değerler Eğitimi Kitabındaki Değerlerle Karşılaştırılması

Dede Korkut Kitabı'ndaki Değerler	MEB Değerler Eğitimi Kitabındaki Değerler
Bilgelik	"Saygı" kök değeri içinde örtük ileti olarak verilmiştir.
Liderlik	"Saygı" kök değeri içinde örtük ileti olarak verilmiştir.
Öngörülü olma	Hiçbir kök değerde yer almamıştır.
Misafirperverlik	"Saygı" kök değeri içinde örtük ileti olarak verilmiştir.
Devlet	"Vatanseverlik" kök değeri içinde örtük ileti olarak verilmiştir.
Alçak gönüllülük	"Sevgi" kök değeri içinde örtük ileti olarak verilmiştir.
Kapasite, Kendini bilme,	"Öz denetim" kök değeri içinde örtük ileti olarak verilmiştir.
Tecrübe	"Öz denetim" kök değeri içinde örtük ileti olarak verilmiştir.
Doğruluk, Dürüstlük	"Dürüstlük" kök değeri olarak verilmiştir.
Dini değerler	"Saygı" kök değeri içinde örtük ileti olarak verilmiştir.
Deneyim, Atasözü söyleme	Hiçbir kök değerde yer almamıştır.
Cömertlik	"Dostluk, Sevgi ve Yardımlaşma" kök değerleri içinde örtük ileti olarak verilmiştir.
Yardımseverlik, Problem çözme	Yardımseverlik kök değeri olarak verilmiştir.
Örflü olmak (rol-model olmak)	"Vatanseverlik" kök değeri içinde örtük ileti olarak verilmiştir.
Maddi-Manevi Miras	"Vatanseverlik" kök değeri içinde örtük ileti olarak verilmiştir.
Hakketme, Yeterlilik	"Adalet" kök değeri içinde örtük ileti olarak verilmiştir.
Faydalılık, Hayırlı evlat olma	"Sorumluluk" kök değeri içinde örtük ileti olarak verilmiştir.
Cefa çekme, Bedel ödeme	Hiçbir kök değerde yer almamıştır.
Öz evlat	Hiçbir kök değerde yer almamıştır.
Her şeyin sonu olduğu bilme, İmkânsızlık	Hiçbir kök değerde yer almamıştır.
Nasip kısmet	Hiçbir kök değerde yer almamıştır.
Hakikat, gerçeklik	Hiçbir kök değerde yer almamıştır.
Güzellik- Estetik anlayış	Hiçbir kök değerde yer almamıştır.
Aile içi sorumluluk	"Sorumluluk" kök değeri içinde verilmiştir.

Yukarıdaki tabloda Dede Korkut Kitabı'ndaki değerlerin varlığı ve yokluğu bakımından MEB Değerler Eğitimi kitabındaki değerlerle karşılaştırılmasının bir özeti verilmiştir. Koyu renkli yazılmış olan "Misafirperverlik, Dürüstlük, Cömertlik, Yardımseverlik" değerleri en çok saptanan değerlerdir.

Değer Eğitiminde Dede Korkut'un Edebî Yönü

15. yüzyılda yazıya geçirilmiş olsa da İslâmiyet öncesi ve sonrasına ait izler taşıması bakımından Türklerin İslâm'la ilk tanışmasından itibaren oluştuğu tahmin edilen Dede Korkut Hikâyeleri o zamandan bu zamana Türk milletinin değerler eğitimine katkı sağlamakla birlikte Türkçenin anlam zenginliğini, ahengini, kelime haznesini yansıtması bakımından da mükemmeldir. Ayrıca hikâye unsurlarını içinde barındırması, Türk milletinin duyu ve düşüncelerini türlü duygular hissettirecek şekilde anlatması, dinleyenlerde ve okuyanlarda merak duygusunu canlı tutması; olayları, durumları, yerleri, kişileri mükemmel betimlemelerle zihinde kurgulaması eserin edebî yönünü gücünü gösteriyor. Bu edebî yönüyle "değerlerin" Türk milletinin belleğine ve gönlüne yerleşmesinde daha etkili olmuştur. Bu üstün özellikleri sayesinde dilin inceliklerini öğretme ve hayal gücünü zenginleştirilmesi açısından da değerli bir eserdir (Günay,2021). Bu değerli eser formal eğitimin olmadığı dönemlerde informal eğitim gerçekleştirmiş olması bakımından da çok önemlidir.

Sonuç

Bu makalede Türk milletinin kültürel değerlerini vurgulayan, Türk milletinin tarihine ışık tutan, hayata bakış açısını ve Türk milletinin ahlâk anlayışını yansıtan Dede Korkut Kitabı'nın Mukaddime bölümü "değerler eğitimi" açısından incelenmiştir. İnceleme sonucunda Dede Korkut Ata'nın kişisel özellikleri ile Türk milletinin her bireyine bir rol-model olarak yol gösterici olduğu görülmüştür. Dede Korkut Ata'nın bilgeliği, öngörülü oluşu, sezgilerinin yüksek oluşu, sorunları çözüme ulaştırması, bilir kişi oluşu, yönlendirici oluşu, gerçekçi bakış açısına sahip oluşu, dinî değerlere saygılı oluşu, hikâye anlatarak eğitime yöntemine sahip oluşu gibi üstün özellikleriyle güzel ve yüksek ahlâklı insan tipini temsil ettiği tespit edilmiştir. Öğrencilere, millî ve evrensel değerleri kazandırma amacıyla rol-model olarak Dede Korkut Ata tanıtılmalıdır. Dede Korkut Kitabı'nın Mukaddime bölümünde Dede Korkut'un dilinden dökülen her biri atasözü olarak nitelendireceğimiz sözleri ile iyi-kötü ahlâklı insan tipleri hakkında da öğrencileri bilinçlendirme mümkündür. Dede Korkut Ata'nın iyi ahlâklı insanı övmesi ve ona dua etmesi "*O Âyişe, Fâtıma soyundandır hanım. Onun bebekleri yetişsin. Ocağına bunun gibi kadın gelsin.*", Dede Korkut Ata'nın kötü ahlâklı insanı yermesi ve ona beddua etmesi "*Onun gibisinin, hanım, bebekleri yetişmesin. Ocağına bunun gibi kadın gelmesin.*", ile tezat tipleri ortaya koymuş olduğu görülmektedir. Böylelikle olumlu insan tipinin övgüyü, olumsuz insan tipinin yergiyi hakkettiği vurgulanmıştır. Öğrencilerin toplumun kendilerinden beklentilerini fark etmesi açısından ve Türk milletinin karakteristik özelliklerinden güzel ahlâkın aktarımı açısından Dede Korkut Kitabı'nın Mukaddime bölümünden yararlanma değerler eğitimi açısından yararlı olacaktır. MEB son zamanlarda "Disiplinler Arası" eğitim yaklaşımı üzerinde durmaktadır. Bu durumda Dede Korkut Kitabı'nın her derste özellikle de Türk Dili ve Edebiyatı, Tarih, Felsefe, Sosyoloji, Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi derslerinde daha yoğun olarak derslerin amaçlarına uygun bir şekilde okutulmasıyla kültür mirasımızın gelecek kuşaklara aktarımına katkı sağlamak mümkündür. Ayrıca Dede Korkut Kitabı'nın Mukaddime bölümünden yararlanarak aile birliğine önem veren, cesur, bilge, dürüst, vatansever, millî değerleri özümseyen öğrenciler yetiştirebiliriz. Özetle MEB, Dede Korkut Kitabı'na ders müfredatlarında daha çok yer vererek Türk millî eğitiminin temel amaçlarını gerçekleştirmeye hizmet etmiş olur.

Kaynaklar

- Altunbay, M. (2016). Temel bir değer olarak Dede Korkut'ta misafirperverlik ve izzet-i ikram. Akademik Bakış Dergisi, 56.
- Arı, B. (2021). Dede Korkut kitabına eğitim ve çocuk eğitimi açısından bir bakış. Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 18(47), 56-58.
- Aslanapa, O. (2000). Türk sanatı (1. baskı). Remzi Kitabevi.
- Beil, B. (2003). İyi çocuk zor çocuk: Doğru davranışlar çocuklara nasıl kazandırılmalıdır? Arkadaş Yayınevi.
- Deveci, H., Belet, D., & Türe, H. (2013). Dede Korkut hikâyelerinde yer alan değerler. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 12(46), 294-321. DergiPark. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/esosder>
- Ergin, M. (1971). Dede Korkut kitabı (23. baskı). Boğaziçi Yayınları.
- Günay, U. (2021). Dede Korkut hikâyelerindeki karakterlerin tahlili. Millî Folklor Dergisi, 37, 2.
- Küçük, B. (2013). Dede Korkut kitabında toplumsal değer algıları (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.
- Maltepe, P. (Ed.). (2022). Değerler eğitimi, MEB ortaöğretim genel müdürlüğü, öğretim programlarında yer alan kök değerler temalı etkinlik kitabı. Akademik Yayıncılık.
- Millî Folklor. Retrieved from <https://www.millifolklor.com/PdfViewer.aspx?Sayi=21&Sayfa=68>
- Okumuş, E. (2010). Ahlak eğitiminin vazgeçilmezliği. Diyanet Aylık Dergisi, 229.
- Özdemir, H. (2003). Dede Korkut'un kişiliği ile ilgili efsaneler. Cilt: 16, Sayı: 2, 0-0.
- Özçelik, F. C. (2022). Dede Korkut hikâyelerinde kök değerler. Ahi Bilge Eğitim Dergisi (ABED), 3(1), 63-82.
- Pehlivan, G. (2019). Dede Korkut kitabı'nda yapı, ideoloji ve yaratım (2. baskı). Ötüken Neşriyat.
- Susar, S. (2015). Dede Korkut hikâyelerinde değerler eğitimi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Türk Dil Kurumu. (2013). Güncel sözlük.
- Uymaz, G. (2012). Dede Korkut hikâyelerinde çocuk eğitimi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Yurtbaşı, M. (2012). Sınıflandırılmış atasözleri sözlüğü. Excellence Publishing.
- Yeşiltaş, E., & Abı, S. (Eds.). (2022). Sosyal bilgilerde değerler eğitimi (1. baskı). Nobel Akademi.
- Yılmaz, E. (2009). Öğretmenlerin değer tercihlerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. Değerler Eğitimi Dergisi, 7(17), 109-128.

COMPARISON OF VALUES IN THE INTRODUCTION TO THE DEDE KORKUT BOOK WITH CONTEMPORARY VALUES IN THE MINISTRY OF NATIONAL EDUCATION'S VALUES EDUCATION TEXTBOOK AND THE PERSONALITY OF DEDE KORKUT

Şengül BÜYÜKBOYACI, Betül DEMİR ZEYNEL

ABSTRACT

This article examines the identification of values in the "Mukaddime" section of the Dede Korkut Book (Dede Korkut Stories) and their contemporary relevance. The contemporary values considered are those found in the MEB Values Education Curriculum: Core Values Themed Activity Book', including love, helpfulness, self-control, justice, patience, respect, responsibility, friendship, patriotism and honesty. The study identifies whether these values are present or absent in the Mukaddime section of the Dede Korkut Stories and explores other values highlighted in this section. Specifically, the values observed in Dede Korkut's character in the Mukaddime section, such as wisdom, leadership, foresight and authority, were compared with those in the MEB activity book. It was found that these values are not listed as core values in the MEB curriculum, but are implicit in other core values. In addition, the Mukaddime section clearly emphasises the importance of family unity, loyalty to the state and hospitality. It was found that hospitality is not listed as a core value in the MEB values curriculum, but is implicitly included within 'respect' and 'helpfulness'. The study compares the values in the Dede Korkut book with contemporary educational values and makes recommendations on how these values can be integrated into the lives of individuals. This research highlights how the cultural and educational contributions of Dede Korkut can be reflected in contemporary educational systems.

Keywords: Dede Korkut Book, Curriculum, Values Education, Ministry of National Education